

Педагогические науки / 5. Современные методы преподавания

А.В. Кожевникова,

асистент кафедри педагогіки і педагогічної майстерності

Т.О. Садова,

студентка природничо-географічного факультету

Мелітопольський державний педагогічний

університет імені Богдана Хмельницького,

м. Мелітополь, Україна

ІСТОРИЧНЕ СТАНОВЛЕННЯ ГРИ У ФОРМУВАННІ ТА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Орієнтація сучасної школи на гуманізацію процесу освіти та різнобічний розвиток особистості учня передбачає необхідність гармонійного поєднання власне навчальної діяльності, у рамках якої формуються базові знання, уміння і навички, з творчою діяльністю, пов'язаною з розвитком індивідуальних задатків дитини, їхньої пізнавальної активності.

Історія впровадження ігор у навчальному процесі сягає в давнину. Вперше гра як один із найголовніших факторів розвитку й удосконалення людини використовувалася в Стародавній Греції та Римі (М. Фабій Квінтіліан). В епоху Відродження педагоги, які використовуючи гру по-новому показали процес навчання були Вітторіно да Фельтре, Ф. Рабле, Мішель Монтень, М. Лютер, Я. Коменський, також над цим питанням працювали просвітники Нового часу Дж. Локк, К. Лейбніц, Фенелон, Ж.-Ж. Руссо, Е. Кант, О. Фребель та ін. Основні положення гри сформульовані та розроблені видатними педагогами і психологами К. Ушинським, А. Макаренком, В. Сухомлинським, Л. Виготським, С. Рубінштейном, О. Леонтьєвим та ін. [1, 2, 3, 4, 5, 6].

У психолого-педагогічній літературі гра розглядається як важливе соціальне і психолого-педагогічне явище, в якому відображено особливе ставлення особистості до навколишнього світу; особлива діяльність людини, яка змінюється й розгортається як її суб'єктивна діяльність; соціально заданий і засвоєний вид діяльності; особливий зміст засвоєного; діяльність в ході якої відбувається розвиток психіки; соціально-педагогічна форма організації життя суспільства. Усі ці функції гри визначаються її психологічними особливостями, які розкриті в дослідженнях Л. Виготського, С. Рубінштейна, Д. Ельконіна та ін.

Для нашого дослідження важливим є дослідження В. Саюк, який відмічає, що навчання в грі „носить мимовільний характер і лише є побічним результатом, а не метою діяльності суб'єкта ... дитина переростає гру“ [3]. Ми не можемо погодитися з цим твердженням, адже проаналізувавши психологічні концепції гри видатних психологів ХХ сторіччя нами зроблено висновок, що ігрова діяльність в особистісному розвитку людини нікуди не зникає, бо в кожному віці гра має свої особливості.

Вивчення розвитку дітей показує, що у грі ефективніше, ніж в інших видах діяльності розвиваються всі психічні процеси. Обумовлені грою зміни в психіці дитини настільки суттєві, що в психології сформувався погляд на гру як на головну діяльність дітей. Д. Ельконін та Л. Виготський, розглядаючи роль гри в психічному розвитку дитини, відзначив, що у зв'язку з переходом до школи гра не тільки не зникає, а навпаки, вона наповнює собою всю діяльність учня [1, с. 70].

Яскравим взірцем ігрової діяльності педагога в ХХ столітті є діяльність А. Макаренка. Вчений стверджував, що гра неодмінно повинна бути в дитячому колективі, якщо учні в колективі не граються, то і колектив не є справжнім. Гра допомагає учневі розвиватися, саме тому вчитель граючись сприяє всебічному розвитку особистості. Про значення гри у навчанні і вихованні підростаючого покоління неодноразово говорили такі великі педагоги, як Я. Коменський, П. Лесгафт, К. Ушинський, А. Макаренко, В. Сухомлинський та ін.

В. Сухомлинський писав, що без гри не має і не може бути повноцінного розумового розвитку, порівнював гру з величезним світлим вікном, через яке в духовний світ дитини вливається цілющий потік уявлень, понять про навколишнє, з іскрою, яка запалює вогник допитливості. Тому необхідно, щоб гра не була епізодом, а проходила б крізь усе життя дитини. Бо гра – це є творчість, гра – це є праця, а праця – шлях дітей до пізнання світу [4, с. 123].

У загальному ж розумінні гра – форма діяльності в умовних ситуаціях, спрямована на відтворення і засвоєння суспільного досвіду, зафіксованого в соціально закріплених способах здійснення предметних дій, у предметах науки і культури. Характерною рисою гри є її двоплановість. По-перше, граючий виконує реальну діяльність, реалізація якої потребує дій, обумовлених вирішенням цілком конкретних, часто нестандартних завдань. По-друге, ряд моментів цієї діяльності носить умовний характер, що дозволяє відійти від реальної ситуації з її відповідністю і численними, привідними обставинами. Двоплановість обумовлює розвиваючий ефект гри [6, с. 56].

Сучасна дидактика, звертаючись до ігрових форм навчання на уроках, вбачає в них можливість ефективної взаємодії педагога й учнів, продуктивної форми їх спілкування з властивими їм елементами змагання, непідробної цікавості. У процесі гри в учнів виробляється звичка зосереджуватися, самостійно думати, розвивати увагу. Якщо спочатку учень зацікавиться лише грою, то дуже швидко його вже цікавитиме пов'язаний з нею матеріал, в нього виникне потреба вивчити, зрозуміти, запам'ятати цей матеріал, тобто він почне готуватися до участі в грі. Саме тому виникає тісний взаємозв'язок між грою і навчанням.

К. Ушинський стверджує, що кожний урок повинен бути для наставника завданням, до виконання якого він прагне, обдумуючи його завчасно: кожним завданням необхідно чогось досягти, зробити подальший крок і змусити весь клас зробити цей крок [5].

Саме тому, урок із елементами гри відносять до нестандартних. Нестандартний урок – одне з важливих засобів навчання, тому що вони формують в учнів стійкий інтерес до навчання, знімають напругу, допомагають формувати навички навчальної діяльності, надають емоційний вплив на дітей, завдяки чому у них формуються більш міцні, глибокі знання. Особливості нестандартних уроків полягають у прагненні вчителів урізноманітнити життя школяра: викликати інтерес до пізнавального спілкування, до уроку, до школи; задовольнити потребу дитини у розвиток інтелектуальної, мотиваційної, емоційної та інших сфер [2].

Нестандартні уроки більше подобаються учням, ніж буденні навчальні заняття. У них незвичайні задум, організація, методика проведення. Тому багато педагогів бачать у них прогрес педагогічної думки, правильний крок у напрямку демократизації школи. З іншого боку – перетворювати нестандартні уроки в головну форму роботи, вводити їх у систему недоцільно через відсутність серйозної пізнавальної праці, невисокої результативності, великої втрати часу.

Але з нажаль сьогодні більшість вчителів вважають, що на уроці-грі неможливо побудувати весь процес навчання: за самою своєю суттю вони гарні як розрядка, як свято для учнів. Саме тому є необхідність довести кожному вчителю, що гра не лише має вплив на розвиток особистості дитини, а й сприяє збагаченню досвіду вчителя в різноманітній побудові методичної структури уроку.

Література:

1. Ельконін Д.Б. Психологічні питання дошкільної гри / Ельконін Д.Б. // Вікова і педагогічна психологія. – М., 1992. – С.63-78.
2. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. [Навчальний посібник] / Мойсеюк Н.Є. – К.: Кондор, 2007. – 656 с.
3. Саюк В. Історико-педагогічний аналіз використання гри у навчальному процесі / Саюк В. // Рідна школа. – 2005. - № 7. – С.50-52.
4. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / Сухомлинський В.О. // Вибрані твори: В 5 т. – К.: Рад.школа, 1976. – Т.3. – 279 с.
5. Ушинський К.Д. Избранные педагогические соч.: [В 2 т.] / Ушинський К.Д. / [Под. ред. А.И. Пискунова]. – М.: Педагогика, 1978. – Т. 1. – 557 с.
6. Франковська О. Ігрова педагогіка. Технологічний аспект / Франковська О. // Відкритий урок. – 2005. - № 21-22. – С.53-59.